

URED ZA USKLAĐIVANJE NA
UNUTARNJEM TRŽIŠTU

(ŽIGOV I DIZAJNI)

EUROPSKI GRAĐANI I INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO PERCEPCIJA, SVIJEŠT I PONAŠANJE

SAŽETAK

Ovo istraživanje predstavlja rezultate kvantitativnog ispitivanja, detaljno utvrđenoga prema informacijama koje su prikupljene u kvalitativnoj fazi i pregledu literature. Prvi dio dijagnoze prikazuje sliku europskih građana koji su uvelike naklonjeni IPR-u (prava intelektualnog vlasništva); koji su uvjereni da je on važan stup gospodarskog i društvenog uređenja njihove države te koji podržavaju povezane uredbe kao i njihovu provedbu. Međutim, rezultati također pokazuju da, iako samo jedna desetina Europljana otvoreno priznaje da je sudjelovala u povredi prava intelektualnog vlasništva tijekom posljednjih 12 mjeseci, više od trećine ispitanika takve povrede tolerira kada se iste razmatraju subjektivno.

Paradoks leži u činjenici da se dva navedena stava uzajamno ne isključuju. Velika većina građana EU-a snažno podupire intelektualno vlasništvo, ali ujedno smatra da kršenje pravila na osobnoj razini može biti opravdano zbog ograničene kupovne moći ili kao prosvjed protiv gospodarskog modela kojeg pokreću tržišno gospodarstvo i ekskluzivni brendovi. Ta očita kontradikcija naglašava odudaranje koje postoji između zajedničkih načela (primjenjivih na društvo u cijelosti) i stvarnosti pragmatičnoga načina života pojedinca okrenutog prema sebi.

Izvor takve neusklađenosti možda djelomično proizlazi iz nedostatka razumijevanja vrijednosti intelektualnog vlasništva te u činjenici da većina Europljana vjeruje da zaštita intelektualnoga vlasništva ne pogoduje prvenstveno potrošačima i građanima kao što su oni sami već tvrtkama i umjetničkim elitama. Na pitanje o tome tko ima najviše koristi od zaštite intelektualnog vlasništva, samo 11 % građana EU-a spomenulo je potrošače, a manje od 20 % spomenulo je mala i srednja poduzeća. S duge strane, više od 40 % ispitanika spomenulo je velike kompanije i poznate umjetnike te, u manjoj mjeri, izumitelje kao primarne korisnike zaštite intelektualnog vlasništva.

Dakle, čini se da bi trebalo uložiti napore kako bi se građanima Europe pokazala vrijednost koju intelektualno vlasništvo pridonosi njihovim svakodnevnim životima. To posebno vrijedi za mlađe naraštaje koji se značajno razlikuju od ostalih dobnih skupina.

GLAVNI REZULTATI ISTRAŽIVANJA SU SLJEDEĆI:

I – EUROPLJANI PODRŽAVAJU NAČELA INTELKTUALNOGA VLASNIŠTVA

Europljani podržavaju intelektualno vlasništvo kao osnovni element gospodarske i društvene organizacije svoje države. Pokazuju jedinstvenu podršku intelektualnom vlasništvu kao legitimnom načinu nagrađivanja umjetničkog stvaralaštva te kao poboljšanju i jamstvu kvalitete proizvoda i usluga.

- 96 % građana EU-a slaže se da je važno da izumitelji, stvaratelji i umjetnici izvođači mogu zaštititi svoja prava i biti plaćeni za svoj rad
- 86 % građana EU-a slaže se da je zaštita intelektualnoga vlasništva značajna i kao doprinos poboljšanju i jamstvu kvalitete proizvoda i usluga

Građani EU-a također uvelike uviđaju važnu ulogu intelektualnog vlasništva u inovacijama i gospodarskoj uspješnosti.

- 76 % građana EU-a slaže se da inovacije i intelektualno vlasništvo idu ruku pod ruku te da ne mogu postojati jedno bez drugog

- 69 % građana slaže se da kompanije koje stvaraju mnogo intelektualnoga vlasništva ujedno doprinose mnogo više stvaranju radnih mjesta i gospodarskom rastu od drugih
- 67 % građana EU-a slaže se da bi bez zaštite intelektualnoga vlasništva nastao gospodarski kaos

U skladu s opisanom podrškom, većina Europljana osuđuje povrede i kršenja prava intelektualnog vlasništva, a posebno kupnju krivotvorene robe. Tek skromna manjina građana EU-a smatra takvo ponašanje prihvatljivim.

- 84 % ispitanih građana EU-a ne slaže se s izjavom „prihvatljivo je kupovati krivotvorene proizvode kad su u pitanju luksuzni proizvodi”
- 79 % ispitanih građana EU-a ne slaže se s izjavom „prihvatljivo je kupovati krivotvorene proizvode ako originalni proizvod nije dostupan u mjestu stanovanja”
- 74 % ispitanih građana EU-a ne slaže se s izjavom „prihvatljivo je kupovati krivotvorene proizvode ako je cijena originalnoga proizvoda previsoka”
- 81 % ispitanih građana EU-a slaže se s izjavom „kupovanje krivotvorenih proizvoda upropaštava tvrtke i poslovanja”
- 71 % ispitanih građana EU-a slaže se s izjavom „kupovanje krivotvorenih proizvoda podržava dječji rad i krijumčarenje”

Konkretno gledano, objavljeni postotak kupnje krivotvorenih proizvoda i/ili nezakonitoga preuzimanja sadržaja medju ispitanim europskim stanovništvom vrlo je nizak: više od devet od ukupno deset Europljana izjavilo je da u posljednjih 12 mjeseci nije kupilo krivotvorene proizvode niti nezakonito preuzelo sadržaje.

- 9 % ispitanih građana EU-a izjavilo je da je u posljednjih 12 mjeseci namjerno pristupilo/preuzelo ili uživo reproduciralo nezakonit sadržaj s interneta
- 4 % ispitanih građana EU-a izjavilo je da je namjerno kupilo krivotvorenu robu, dok ih je 6 % izjavilo da je u posljednjih 12 mjeseci na prijevaru kupilo krivotvorenu robu

Međutim, demografija može biti zanimljiv podatak u uređivanju rezultata:

- U pogledu nezakonitog preuzimanja i pristupanja zaštićenom sadržaju na internetu, posebno je značajna dob: 26 % građana između 15 i 24 godine izjavilo je da je nezakonito preuzimalo ili pristupalo sadržaju sa zaštićenim autorskim pravima tijekom posljednjih 12 mjeseci. Postotak pada na 17 % za dob od 25 do 34 godine, 9 % za dob od 35 do 44 godine, 5 % za dob od 45 do 54 godine, 2 % za dob preko 55 godina.
- Izjave žena i muškaraca svjedoče o prilično sličnim kupovnim navikama vezanih uz krivotvorenu robu, dok je postotak muškaraca u odnosu na postotak žena koje su nezakonito preuzimale sadržaj u posljednjih 12 mjeseci više nego dvostruko veći (13 % muškaraca nasuprot 6 % žena). Takav trend također vrijedi za dobnu skupinu od 15 do 24 godine u kojoj je postotak muškaraca koji su kupovali krivotvorene proizvode sličan postotku žena koje su kupovale krivotvorene proizvode (7 % muškaraca nasuprot 5 % žena), dok je udio muškaraca od 15 do 24 godine koji su namjerno pristupili,

preuzimali ili uživo reproducirali nezakonit sadržaj s interneta za 10 posto više od udjela žena iz iste dobne skupine (31 % muškaraca nasuprot 21 % žena).

- Također, razina obrazovanja ne igra posebnu ulogu u dobrovoljnoj kupnji krivotvorenih proizvoda, dok značajno utječe na preuzimanje, reproduciranje uživo i pristupanje nezakonitom sadržaju: 3 % Europljana koji su školovanje završili prije 15. godine izjavilo je da je u posljednjih 12 mjeseci nezakonito preuzimalo ili pristupilo sadržaju sa zaštićenim autorskim pravima. Taj postotak raste na 6 % kod građana koji su završili školovanje u dobi od 16 do 19 godina; do 10 % kod onih koji su završili školovanje nakon 20. godine te na 27 % kod građana koji se još uvijek školuju. Konačno, postoje razlike između država članica i s obzirom na datum pristupanja Europskoj uniji: 13 % građana iz država članica koje su pristupile EU-u nakon 2004. izjavilo je da je u posljednjih 12 mjeseci kupilo krivotvorenu robu, dok je to izjavilo samo 4 % građana u ostalih 15 država članica. Takva neusklađenost ne vrijedi za preuzimanje ili pristup nezakonitom sadržaju gdje su razlike minimalne.

II – IZA TEORETSKE PODRŠKE NAČELA INTELEKTUALNOGA VLASNIŠTVA LEŽI SLOŽENIJA I PONEKAD KONTRADIKTORNA STVARNOST

Prima facie rezultati općenito pozitivnu percepciju intelektualnoga vlasništva s teoretskog stajališta. Međutim, trebalo bi se pozabaviti dubljom subjektivnom analizom.

Način na koji Europljani poimaju intelektualno vlasništvo i povezane ideje daleko je od dosljednoga te otkriva značajne razlike između osobnoga/„subjektivnoga” razumijevanja te potvrđenoga/„objektivnoga” razumijevanja.

Kada se radi o intelektualnom vlasništvu postoji jasna kontradikcija i neusklađenost između subjektivnoga razumijevanja Europljana te objektivnoga znanja koje uistinu posjeduju.

Tri četvrtine Europljana kaže da razumije pojam „intelektualno vlasništvo” i srodne pojmove kao što su patenti, autorska prava, žigovi itd.

- 73 % ispitanih građana EU-a izjavilo je da dobro razumije značenje pojma „intelektualno vlasništvo”
- 85 % ispitanih građana EU-a izjavilo je da dobro razumije značenje pojma „autorska prava”
- 79 % ispitanih građana EU-a izjavilo je da dobro razumije značenje pojma „patent”

Međutim, pokazatelji objektivnoga znanja prikazuju drugačiju sliku – samo 13 % Europljana posjeduje dobro znanje u vezi sa značenjem pojma intelektualnoga vlasništva, 51 % prosječno znanje, a 37 % loše znanje.

- 46 % ispitanih Europljana zna da je izjava „nakon određenog vremenskog razdoblja, patentirane izume svatko može zakonito kopirati” točna.
- 34 % ispitanih Europljana zna da je izjava „oznake zemljopisnog podrijetla su detalji koji se stavljaju na proizvode radi identifikacije proizvođača u slučaju pritužbe” netočna.

- 44 % ispitanih građana EU-a zna da je izjava „dizajn proizvoda ne može biti zaštićen, moguće je samo zaštititi logo i nazive proizvoda” netočna.

Zaključno, Europljani su čuli za intelektualno vlasništvo i njegove osnovne pojmove, ali ih nisu uistinu razumjeli.

Drugi element koji bi mogao poremetiti snažnu podršku Europljana načelima intelektualnoga vlasništva jest postojanje određene razine tolerancije u pogledu ideje o povredi intelektualnoga vlasništva kao legitimne.

Značajna manjina Europljana (otprilike trećina) gleda na krivotvorenje u pozitivnom svjetlu, doživljavaju ga kao „pametna” način za očuvanje kupovne moći te kao „čin prosvjeda” protiv velikih ekskluzivnih marki i neuravnoteženog ekonomskog sustava.

Iako se na etičkoj razini osuđuje te iako se smatra da na makroekonomskoj razini ima negativne posljedice, krivotvorenje se može doživjeti na pozitivniji način kada se promatra iz osobne perspektive i u svjetlu osobne koristi.

- 34 % ispitanih građana EU-a slaže se s izjavom „kupnja krivotvorenih proizvoda zapravo je pametna kupnja koja omogućava posjedovanje željenih proizvoda uz očuvanje kupovne moći”
- 38 % ispitanih građana EU-a slaže se s izjavom „kupnja krivotvorenih proizvoda čin je prosvjeda i način suprotstavljanja ekonomiji koju pokreću tržišno gospodarstvo i ekskluzivni brendovi”

Takvo mišljenje nije dosljedno među stanovništvom diljem EU-a. Manje-više ovisi o dobi, zanimanju i državi prebivališta ispitanika. Dvije izjave (kupnja krivotvorina koja se smatra „činom prosvjeda” i/ili „pametnom kupnjom”) povezane su sa sličnim uzorcima:

- **Dob je snažna varijabla koju valja uzeti u obzir**, što su građani EU-a mlađi, vjerojatnije je da će se slagati s navedenim izjavama. Tako se 49 % građana EU-a između 15 i 24 godine slaže da se kupnja krivotvorina može smatrati „činom prosvjeda”, a postotak se smanjuje u skladu s povećanjem dobi: 44 % za dob od 25 do 34 godine, 38 % za dob od 35 do 44 godine, 35 % za dob od 45 do 54 godine, 34 % za dob od 55 do 64 godine i 32 % za građane od 65 godina i više. Zatim, 52 % građana EU-a između 15 i 24 godine slaže se da kupnja krivotvorina potrošaču omogućava „pametnu kupnju”; ovaj se postotak također smanjuje u skladu s povećanjem dobi: 39 % za ispitanike u dobi između 25 i 34 godine, 34 % za ispitanike u dobi između 35 i 44 godine, 31 % za ispitanike u dobi između 45 i 54 godine, 29 % za ispitanike u dobi između 55 i 64 godine i 25 % za građane od 65 godina i iznad.
- Mišljenja se također značajno razlikuju ovisno o zanimanju ispitanika. 50 % građana EU-a u potrazi za poslom slaže se da se kupnja krivotvorina može smatrati „činom prosvjeda” nasuprot 38 % u prosjeku za građane EU-a. Ovaj je rezultat također viši među „nadzornicima i poslovođama” (46 %), „fizičkim radnicima” (44 %) te posebno „studentima” (50 %, najviši zabilježeni postotak slaganja s izjavom među skupinama zanimanja)
- **Razina obrazovanja ne utječe na rezultate ovog pitanja na linearan način. Međutim, primjećuje se da građani koji su se najdulje školovali (odnosno završili svoje školovanje nakon 20. godine) iskazuju najnižu razinu slaganja** (35 % se slaže da se kupnja krivotvorene robe može smatrati činom protesta)

- **Općenito, razina slaganja s dvjema izjavama značajno je viša u državama članicama koje su pristupile EU-u nakon 2004.** (45 % ispitanika slaže se s mišlju da kupnja krivotvorina može biti čin prosvjeda) **od razine u ostalim državama članicama** (36 % ispitanika slaže se s izjavom)

Analiza percepcije i stavova najmlađeg naraštaja Europljana pokazuje da građani između 15 i 24 godine imaju najtolerantnija mišljenja u vezi s krivotvorenjem i nezakonitim preuzimanjem.

Osim prethodno navedenih rezultata, mlađi naraštaj posebno je sklon razmišljanju da je nezakonito preuzimanje ili pristupanje sadržaju sa zaštićenim autorskim pravima prihvatljivo, iako većina njih općenito podržava opća načela intelektualnoga vlasništva.

- 22 % Europljana smatra da je prihvatljivo nezakonito preuzimanje ili pristupanje sadržaju sa zaštićenim autorskim pravima ako ne postoji alternativa u njihovoj državi. Postotak je za 20 postotnih bodova viši među građanima u dobi od 15 do 24 godine (42 %)
- 42 % Europljana smatra da je nezakonito preuzimanje ili pristupanje sadržaju sa zaštićenim autorskim pravima prihvatljivo kada se radi o osobnoj uporabi. Postotak se povećava za 15 postotnih bodova na 57 % za građane u dobi od 15 do 24 godine.

Analiza pitanja povezanih s osobama koje imaju najviše koristi od intelektualnoga vlasništva mogu pružiti neka objašnjenja u vezi s prethodno opisanim paradoksom.

Kada su upitani komu zaštita intelektualnoga vlasništva najviše pogoduje, samo je otprilike jedna desetina Europljana spomenula „potrošače kao što su oni”, a u mnogo većoj mjeri spomenuli su velike kompanije i uspješne umjetnike kao osobe koje imaju najviše koristi od pravila povezanih sa zaštitom intelektualnoga vlasništva i njihove provedbe.

Takvi odgovori ukazuju na opće mišljenje da intelektualno vlasništvo služi samo interesima elita i pokazuju slabo razumijevanje ili neslaganje s idejom o vrijednosti koju intelektualno vlasništvo donosi Europljanima na široj razini.

Zakonite ponude

Kao dio ovog odjeljka, posebna je pažnja posvećena zakonitim ponudama za pristupanje tipičnom sadržaju sa zaštićenim autorskim pravima (glazba, filmovi, TV serije, knjige, sportska događanja uživo, fotografije, novine ili videoigre) na internetu.

Svijest ljudi u vezi ponuda sa zakonitim preuzimanjem uvelike ovisi o sadržaju. Postotak je prilično visok u pogledu glazbe (65 % Europljana zna da postoje zakoniti načini za preuzimanje ili emitiranje glazbe u njihovoj državi); više od polovine zna da isto vrijedi za filmove (56 %), novine (55 %), televizijske serije (51 %) i knjige (50 %); manje od polovine zna da postoje zakoniti načini za preuzimanje videoigara (46 %), fotografija (46 %) i prijenosa sportskih događaja uživo (44 %).

Stupanj svijesti o zakonitim ponudama na internetu značajno se razlikuje od države do države. Bez obzira na sadržaj, zakonite ponude sustavno su najpoznatije u nordijskim zemljama (Danska, Švedska, Finska), anglosaskim zemljama (Ujedinjeno Kraljevstvo, Irska), Belgiji i Nizozemskoj. Suprotno tomu, zakonite ponude najmanje su poznate, i to mnogo manje od

europskoga prosjeka, u Hrvatskoj, Bugarskoj, Rumunjskoj, Poljskoj, Malti i Italiji. Razina svijesti o zakonitim ponudama mnogo je veća kod mlađeg naraštaja koji je najizloženiji nezakonitom preuzimanju. Bez obzira na ispitanici sadržaj, svijest u vezi sa zakonitim ponudama među mlađim naraštajima barem je za osam posto viša od europskoga prosjeka:

- 83 % ispitanika u dobi od 15 do 24 godine zna da su na internetu dostupne zakonite ponude za preuzimanje glazbe
- Više dvije trećine ispitanika u dobi od 15 do 24 godine svjesno je zakonitih ponuda za pristup filmovima (67 %) ili televizijskim serijama (65 %)
- Šest od deset ispitanika kaže da zna na zakonit način pristupiti novinama (63 %), fotografijama (62 %) i knjigama (60 %)
- Većina mladog naraštaja zna zakonito pristupiti videoigrama (55 %) i prijenosu sportskih događaja uživo (55 %)

Europljani blagonaklono gledaju na kvalitetu i različitost zakonitih ponuda. Međutim, i dalje postoji značajna manjina ispitanika u dobi od 15 do 24 godine, otprilike trećina, koja smatra da su nezakonite ponude privlačnije:

- 55 % Europljana dijeli uvjerenje da je „kvaliteta sadržaja koji se nudi zakonitim uslugama barem jednako dobra kao kvaliteta sadržaja koji se može pronaći nezakonitim načinima”, dok se 27 % ispitanika ne slaže se s tom izjavom. Za one koji dobro poznaju obje ponude, odnosno mlađi naraštaji, omjer je 63 %-33 % među ispitanicima od 15 do 24 godine i 61 %-30 % među ispitanicima od 25 do 34 godine. Dakle, jedna trećina mladih Europljana vjeruje da je nezakonit sadržaj bolje kvalitete
- Činjenicu da su zakonite ponude barem jednako raznolike kao one nezakonite priznaje 50 % Europljana, dok ih se 30 % ne slaže s tom činjenicom. Omjer je 55 %-39 % među ispitanicima od 15 do 24 godine i 54 %-37 % među ispitanicima od 25 do 34 godine. Približno četiri od deset mladih Europljana izjavilo je da je nezakonit sadržaj na internetu raznolikiji od dostupnoga zakonitoga sadržaja
- 19 % Europljana zapitalo se može li se ili ne s određenog web-mjesta zakonito preuzeti glazba ili video, a 12 % ih je zapravo istraživalo kako bi saznalo može li se ili ne zakonito preuzimati sadržaj s određenog web-mjesta. Treba napomenuti da su postotci mnogo viši za dobnu skupinu od 15 do 24 godine jer se 42 % ispitanika zapitalo je li web-mjesto s koje se može preuzeti glazba ili video zakonito ili ne, a 26 % ispitanika istražilo je kako bi saznalo je li web-mjesto s kojeg se može preuzeti sadržaj zakonit ili ne.

Postojanje i svijest o zakonitim ponudama može imati utjecaj na aktivnosti nezakonitoga preuzimanja sadržaja s obzirom na to da se 80 % Europljana slaže s izjavom „u slučaju da postoji povoljna zakonita mogućnost, radije ću pristupiti/preuzeti/reproducirati uživo sadržaj na autoriziranim platformama nego to učiniti nezakonitim putem”, a taj se postotak točno podudara s izjavama građana u dobnj skupini od 15 do 24 godine.